

**MUSEU DEL
SURO DE
PALAFRUGELL**
MUSEU DE LA CIÈNCIA
I DE LA TÈCNICA DE CATALUNYA

**CENTRE DE
DOCUMENTACIÓ
RAMIR MEDIR**

**Generalitat
de Catalunya**

AMB EL SUPORT DE:

FONS MANUFACTURAS DE CORCHO ARMSTRONG SA

1842 - 2000

Descripció normalitzada

2. Fons comercials i d'empreses

Darrera actualització: maig de 2022

ÀREA D'IDENTIFICACIÓ

Codi de referència

Centre de Documentació Ramir Medir-Museu del Suro. Palafrugell.

Nivell de descripció

Fons

Títol

Fons Manufacturas de Corcho Armstrong SA

Data (es)

1842-2000

Volum i suport

56 m.l. (128 capsos, 386 llibres de gran format, 187 carpetes i 654 fotografies).
Paper.

ÀREA DE CONTEXT

Nom del productor

Manufacturas de Corcho Armstrong SA

Història del productor

El 31 d'agost de 1900 el palafrugellenc Joan Miquel i Avellí i l'alemany Enrique Vincke Wischmeyer, van constituir a Sant Feliu de Guíxols la societat regular col·lectiva *Miquel & Vincke* dedicada a la compra, venda, elaboració i distribució de taps. La durada de la societat va durar vuit mesos, perquè el 6 d'abril de 1901, es donava entrada a un nou soci, Johannes August Paul Meyer Unmack, de procedència també alemanya, i s'ampliava capital. La nova societat, *Miquel, Vincke & Meyer*, va continuar tenint el domicili social i l'oficina principal a Sant Feliu de Guíxols, però va establir el seu centre de producció a Palafrugell, a la *casa fàbrica* i solars aportats per Joan Miquel Avellí.

Amb poc temps, entre 1900 i 1907, la societat va experimentar un creixement enorme. Va passar d'un capital de 100.778 ptes a 1.281.673 ptes i va establir

delegacions pròpies a Mèxic, Milwaukee (EUA), Londres i Glasgow. L'any 1905 la fàbrica comptava amb 500 operaris i el 1907 ja n'eren un miler.

L'empresa va esdevenir un model en la mecanització, la diversificació de la producció i la comercialització. Abans del 1913, *Miquel & Vincke* produïa taps per a vins, cerveses i altres líquids embotellats, taps corona, paper de suro per al folrat de broquets de cigarretes, salacots, llana o fibra de suro per a bodegues de vaixells i per a farciments de matalasseria. Abans d'esclat la I^a Guerra Mundial, va iniciar la producció d'aglomerat negre —o aglomerat pur— obtingut a partir de la cocció del suro, als forns de la Bòbila Vella, destinat a aïllaments tèrmics, acústics i antivibràtics.

La I^a Guerra Mundial, amb efectes nefastos per un important nombre d'empreses sureres, va tenir conseqüències moderades per la companyia —denominada *Manufacturas de Corcho SA*, a partir de 1916— gràcies a la diversificació productiva i a la dimensió comercial de la societat, que va anar molt més enllà dels mercats tapers tradicionals europeus, establint delegacions i oficines situades lluny dels països en guerra, com EUA, Llatinoamèrica, Austràlia o Nova Zelanda. A Palafrugell, una de les societats més afectades per la crisi va ser la casa Barris, comprada per Joan Miquel Avellí, i reflatada amb el nom de Trefinos SA el 9 d'agost de 1917.

Entre 1916 i 1928, l'empresa es va enfortir amb cinc ampliacions de capital i va augmentar el seu valor en maquinària i instal·lacions. El 1919, Joan Miquel Avellí va fundar a Palafrugell el Banc de Palafrugell, destinat sobretot a les transaccions de *Manufacturas de Corcho SA*. Els nous recursos li van permetre comprar el 1920 la societat *Corchera Internacional*, amb seu de Palamós, que produïa discos de tap-corona. A partir de 1922 van començar a funcionar els nous forns de producció d'aglomerat aïllant i el 1923 es va constituir a Nova York la filial *Cork Import Corporation* per reforçar la distribució als EUA.

L'increment de vendes, encapçalades per les plaques d'aïllament, va convertir *Manufacturas de Corcho SA* en la principal indústria exportadora, no només a Catalunya, sinó també a la resta de l'Estat espanyol, a la dècada de 1920.

Durant aquests anys, l'empresa tenia 11 fàbriques que sumaven entre 80.000 i 10.000 m². Eren les següents: la Bòbila Nova de Palafrugell, que produïa aglomerats, la *Corchera Internacional* de Palamós, la fàbrica de granulats de Càceres, la fàbrica central i la Bòbila Vella de Palafrugell, la fàbrica de taps de Begur, les dues fàbriques preparadores i de granulats de Figueres i de Santa Cristina d'Aro, la fàbrica de can Capella i l'antiga fàbrica Bender de Palafrugell i la preparadora de suro d'Agullana. A més a més, disposava de magatzems i oficines d'exportació a Sant Joan de Palamós, Palamós, Sevilla, Fregenal de la Sierra (Badajoz), el Voló i en altres pobles com Cassà o Santa Coloma de Farners. A l'estranger, a més de la filial *Cork Import Coporation*, disposava de cinc delegacions a San Francisco, Londres, Glasgow i Liverpool. Tenia la majoria d'accions de Trefinos SA, el Banc de Palafrugell i Cork Products Ltd.

L'auge de la societat, sobretot als EUA, va començar a preocupar la seva principal competidora, la gegantina *Armstrong Cork Co.* amb seu a Pennsilvània, que després d'una llarga batalla de preus, va adquirir la societat liderada per Joan Miquel Avellí l'any 1928. El 12 de juliol de 1928 es va materialitzar la pèrdua del control de Joan Miquel i Enric Vincke i es constituïren un nou consell d'administració amb la clara majoria de membres d'Armstrong Cork. El 1930 l'empresa va ser rebatejada amb el nom de *Manufacturas de Corcho Armstrong SA*. Qui havia estat director i soci majoritari, Joan Miquel Avellí, va morir l'any 1934. L'empresa va continuar activa a Palafrugell fins passats els anys setanta i el 1974 va abandonar la fabricació de la majoria de manufactures sureres, excepte els taps, que a l'actualitat, amb nous propietaris, es continuen produint a Trefinos SA.

Història arxivística

La documentació de l'empresa es conservava a les instal·lacions de cal Ganxó, propietat de l'empresa. Després de les diverses cessions al Museu del Suro, va ser traslladada a la seu del museu (c/ Tarongeta, núm. 27-31) i el juliol de 2014 va tornar a cal Ganxó (Placeta del Museu, s/n), seu del centre de documentació del Museu del Suro.

L'any 2016 es va elaborar la fitxa NODAC del fons i l'inventari de la documentació textual. En relació a la documentació no textual, van ser objecte de tractament l'any 2021 els plànols arquitectònics i els dibuixos tècnics, formats per més d'11.000 plànols de maquinària, sistemes, fàbriques i instal·lacions industrials. D'aquesta documentació se'n va elaborar un instrument de descripció a nivell d'inventari.

Dades sobre l'ingrés

El fons va ingressar al Museu, en cessió en règim de comodat, a través de diversos ingressos el 1993, el 25 de febrer de 1994 i el 17 de maig de 2005.

El desembre de 2019 s'incorporen al fons catàlegs de maquinària i de proveïdors diversos localitzats a la Biblioteca del Museu del Suro.

El març de 2021 s'incorporen tres memòries de patents de maquinària de l'any 1938 cedides en comodat per la Sra. Montserrat Perxachs Juandó.

El maig de 2022 s'incorpora al fons l'hemeroteca formada essencialment per revistes tècniques especialitzades sobre indústries diverses.

ÀREA DE CONTINGUT I ESTRUCTURA

Abast i contingut

El fons aplega la documentació relacionada amb l'administració, la producció i la comercialització de l'empresa, amb les diverses denominacions que ha tingut. Dins de la secció de *Manufacturas del Corcho Armstrong SA* s'ha descrit la documentació de *Miquel & Vincke*, *Miquel, Vincke & Meyer*, *Manufacturas de Corcho SA*, i de *Manufacturas de Corcho Armstrong SA*, i de les seves fàbriques i sucursals. Destaquem les nombroses escriptures notariales conservades que aporten informació de les accions dels consells d'administració. Les decisions i accions d'aquest organisme també es poden resseguir també, encara que de forma parcial, a través de tres llibres d'actes conservats (1916-1932). És destacable també la documentació notarial conservada referent a la compravenda dels béns immobles, sobretot de les fàbriques que tenia en propietat la societat en diverses poblacions de la

província de Girona i d'Andalusia. En l'àmbit de la gestió del patrimoni, també és destacable la documentació conservada sobre obres on s'inclouen tipologies documentals variades com correspondència, permisos d'obres, pressupostos, etc.

El fons també conserva bona part de la comptabilitat de l'empresa. En total, són 386 llibres de gran format, entre els que destaquen els Llibres Majors i Diaris. És interessant també la documentació vinculada a la producció, agrupada per tipus de manufactures —que permet aprofundir sobre la diversitat productiva de l'empresa—, les normes i especificacions de producció i els reduïts documents entorn la filial a Nova York, *Cork Import Corporation*. Es conserven també un important nombre de llibres de registre personal de diferents fàbriques i magatzems i els llibres de registre d'assegurances, on també s'hi conserven relacions nominals de treballadors. Les col·leccions de fotografies, plànols i dibuixos tècnics són abundants i recullen imatges diverses vinculades a producció, instal·lacions i maquinària.

Destaquem també els més d'11.000 plànols que es conserven de maquinària, sistemes, fàbriques i d'altres instal·lacions. Es tracta d'un fons únic no només pel volum de plànols i dibuixos conservats sinó també i sobre tot per la tipologia d'aquests documents. El fons aplega dibuixos tècnics de la maquinària i dels sistemes productius, datats entre 1901 a 1981, que va inventar o adaptar aquesta empresa líder en l'exportació industrial espanyola a la dècada de 1920 i pionera en la diversificació de les manufactures sureres. Els plànols i dibuixos tècnics permeten documentar les aplicacions tècniques per la fabricació de les manufactures sureres més tradicionals, com els taps de cava o de vi, però també l'evolució de les màquines i dels sistemes per la fabricació de l'aglomerat de composició (aglomerat blanc) així com de l'aglomerat expandit pur (aglomerat negre). També permeten documentar altres innovacions tecnològiques i la seva evolució, com la producció de paper de suro, les rajoles de suro o els salacots, que l'empresa va vendre al Ministeri de Guerra de l'Estat espanyol, a més d'altres especialitats. Finalment, els plànols i dibuixos tècnics de la maquinària permeten estudiar, d'una part, la introducció de la tecnologia americana a partir de 1930 quan la companyia Armstrong & Co n'adquireix la

majoria d'accions i es produeixi l'absorció. I de l'altra, els plànols arquitectònics possibiliten documentar amb més detall les fàbriques, tallers, oficines, sucursals i magatzems que l'empresa tenia a Catalunya, Espanya i a l'estranger, l'evolució dels usos productius d'aquests espais i la seva reutilització.

Entre la documentació conservada també s'inclouen documents personals del director de Manufacturas de Corcho SA, el palafrugellenc Joan Miquel i Avellí. Es tracta bàsicament d'escriptures notarials que conservava a la mateixa fàbrica sobre l'administració del propi patrimoni.

D'altra banda, dins d'aquest mateix fons s'han conservat algunes escriptures notarials i alguns llibres de comptabilitat —especialment Llibres Majors, Diaris i Caixa— d'una altra empresa, l'americana *Armstrong Cork Co*, abans de la seva fusió amb *Manufacturas de Corcho SA* el 1930. La documentació fa referència sobretot a l'administració de les fàbriques que l'americana *Armstrong Cork Co* tenia a Andalusia. També s'hi conserven alguns llibres de comptabilitat de l'empresa Barris i Cía, abans que fos absorbida per Manufacturas de Corcho el 1917, i de la seva successora, Trefinos SA, que va mantenir sempre dins del grup de Manufacturas de Corcho una certa autonomia.

També s'hi conserva una documentació reduïda de les societats Josep Basart Barea, *Garriga y Cía* i la *Société Internationale Immobilière*, totes elles vinculades amb *Manufacturas de Corcho SA*.

Sistema d'organització

El fons s'ha ordenat i classificat segons el següent quadre:

1.MANUFACTURAS DE CORCHO ARMSTRONG SA

1.1.Constitució de la societat

1.2. Òrgans de govern

1.2.1.Accionistes

1.2.2.Consell d'administració

1.2.2.1. Actes

1.2.2.2. Escripcions notarials

1.2.2.3. Correspondència

1.3. Direcció i administració general

- 1.3.1. Correspondència, circulars, avisos i instruccions
- 1.3.2. Registres, certificacions i assegurances
- 1.3.3. Estudis, memòries i recomptes estadístics
- 1.4. Gestió del patrimoni
 - 1.4.1. Béns immobles
 - 1.4.1.1. Escriitures notariales
 - 1.4.1.2. Obres
 - 1.4.1.3. Contractes, certificats i instàncies
 - 1.4.1.4. Assegurances
 - 1.4.2. Maquinària, utillatge i transport
- 1.5. Afers jurídics
- 1.6. Gestió dels recursos econòmics
 - 1.6.1. Comptabilitat general
 - 1.6.1.1. Llibres Diari
 - 1.6.1.2. Llibres Major
 - 1.6.1.3. Llibres de Balanços
 - 1.6.2. Comptabilitat auxiliar
 - 1.6.2.1. Llibres de caixa, clients i proveïdors
 - 1.6.2.2. Facturació
 - 1.6.2.3. Impostos i taxes
 - 1.6.2.4. Bancs
- 1.7. Proveïment i producció
 - 1.7.1. Proveïment
 - 1.7.2. Comandes
 - 1.7.3. Manufactures, laboratori i assajos
 - 1.7.4. Normes i especificacions
 - 1.7.5. Costos i balanços de producció
 - 1.7.6. Control de producció
- 1.8. Gestió comercial
 - 1.8.1. Serveis de venda i distribució de productes
 - 1.8.2. Sucursals
 - 1.8.2.1. Mèxic
 - 1.8.2.2. Cork Import Coporation
- 1.9. Gestió dels recursos humans
 - 1.9.1. Dotació de personal
 - 1.9.2. Assegurances, subsidis i previsió social
 - 1.9.3. Salaris
 - 1.9.4. Inspecció de treball
- 1.10. Notes i apunts
- 1.11. Fotografies
- 1.12. Mapes i plànols
- 1.13. Hemeroteca
- 1.14. Impresos
- 1.15. Documentació personal i patrimonial
 - 1.15.1. Joan Miquel Avellí
 - 1.15.2. Paul Meyer

2. ARMSTRONG CORK COMPANY OF SPAIN

- 2.1. Direcció i administració

- 2.2. Gestió del patrimoni
- 2.3. Gestió dels recursos econòmics
 - 2.3.1. Comptabilitat general
 - 2.3.2. Comptabilitat auxiliar
- 2.4. Gestió dels recursos humans

- 3. **BARRIS I CÍA**
- 4. **TREFINOS SA**
- 5. **JOSEP BASART BAREA**
- 6. **GARRIGA Y CIA**
- 7. **SOCIÉTÉ INTERNATIONALE IMMOBILIÈRE**

Informació sobre avaluació, tria i eliminació

La documentació és de conservació permanent.

Incrementos

No es preveuen increments.

ÀREA DE CONDICIONS D'ACCÉS I ÚS

Condicions d'accés

L'accés a la documentació del fons és públic.

Condicions de reproducció

Les condicions de reproducció es regiran segons la normativa del Museu del Suro de Palafrugell.

Llengua i escriptura dels documents

Castellà, francès, anglès, alemany i català.

Característiques físiques i requeriments tècnics

En general, la documentació es troba en bon estat de conservació.

Instruments de descripció

L'any 2016 es va elaborar un inventari de la documentació textual del fons *Manufacturas del Corcho Armstrong SA*, realitzat per Jordi Turró Anguila.

En relació a la documentació no textual, l'any 2021 es va elaborar un inventari dels dibuixos tècnics i dels plànols arquitectònics, realitzat per Jordi Turró Anguila.

ÀREA DE DOCUMENTACIÓ RELACIONADA

Existència i localització dels originals

Els originals de la unitat de descripció es troben al Centre de Documentació Ramir Medir (Museu del Suro).

Documentació relacionada

-Fons de la Delegació Nord-est del *Sindicato Nacional de Madera y Corcho*. Centre de Documentació Ramir Medir (Museu del Suro).

-Fons del *Grupo Provincial de la Industria y Comercio del Corcho*. Centre de Documentació Ramir Medir (Museu del Suro).

-Fons Joaquim Esteva SA. Centre de Documentació Ramir Medir (Museu del Suro).

-Fons Genís i Cía. Centre de Documentació Ramir Medir (Museu del Suro).

-Fons *Mutual Corchera*. Centre de Documentació Ramir Medir (Museu del Suro).

Bibliografia

-BARBAZA, Yvette, *El paisatge humà de la Costa Brava*, 2 vols, Barcelona, Edicions 62, 1988.

-ESPADALÉ, Josep i Àngela MARTÍ, “La fabricació d’aglomerat negre i la bòbila vella”, *L’Estoig*, núm. 4, Ajuntament de Palafrugell, 1995, p. 25-31.

-ESPADALÉ, Josep i Xavier ROCAS, “Manufacturas del corcho (1900-1930): El espacio del trabajo, el caso de Manufacturas del Corcho, SA”, *Narria*, Madrid, Universidad Autònoma de Madrid, 1987.

-ESPADALÉ, Josep, “Can Mario com a Museu del Suro de Palafrugell”, *La Punxa*, Girona, Col·legi d’aparladors i arquitectes tècnics de Girona, 2009, p. 5-44.

-FALGUERAS, Josep, *Vincke, la fàbrica de Palamós*, Quaderns del Cau de la Costa Brava, vol. 4, Palamós, 1997.

-HERNÁNDEZ, Santiago, *Palafrugell i el suro*, Quaderns de Palafrugell. Palafrugell, Ajuntament de Palafrugell i Diputació de Girona, 2002.

-GARCÍA PEREDA, Ignacio, “Industria corchera en la ciudad de Sevilla. La fábrica del grupo Armstrong en la Avenida de Miraflores (1909-1972)”, *III Jornadas Andaluzas de patrimonio industrial y la obra pública*, Màlaga, 23-25 d’octubre de 2014.

-GRUPO DE ESTUDIOS DE HISTORIA RURAL (GEHR), “Armstrong Cork Company, Pittsburgh-Sevilla, 1878-1915”, dins GUTIÉRREZ, Miquel (Coord.), Doctor Jordi Nadal. La industrialització i el desenvolupament econòmic d’Espanya, vol. II, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1999, p1308-1329.

-JUANOLA, Albert, *Història i Històries de la indústria del suro*, Barcelona, Rourich, 2001.

-MARTÍ, Àngela, *Manufactures del Suro, “Can Mario”*. Ressenya històrica dels edificis, Teball inèdit [Consultable al Centre de Documentació Ramir Medir – Museu del Suro].

- MEDIR, Ramir, *Historia del Gremio Corchero*, Madrid, Alhambra, 1953.

- PLA, Josep, “El senyor Joan Miquel i la industrialització del suro (1875-1934), *Homenots, Segona Sèrie*, Barcelona, Destino, 2004.

- PUIG, Evarist, “Joan Miquel i Avellí (1875-1934), gran patró de la indústria surera”, *Revista del Baix Empordà*, núm. 48, 2015.

- SALA, Pere, *Manufacturas de Corcho Armstrong SA (antiga Miquel & Vincke). Líder de l'exportació industrial espanyola (1900-1930)*, Museu del Suro, 2003.

- SALA, Pere, “Els reis del suro”, *Diari de Girona. Dominical*, 23 de maig de 2004.

- SALA, Pere, *Trefinos: la joya de la corona. 250 años de liderazgo corchero mundial*, Treball inèdit, 2005 [Consultable al Centre de Documentació del Museu del Suro].

- SALA, Pere i Jordi NADAL, *La contribució catalana al desenvolupament de la indústria surera portuguesa*, col·lecció Referents 3, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de la Vicepresidència, 2010.

ÀREA DE NOTES

Títol: La primera denominació social de l'empresa va ser *Miquel & Vincke* (1900-1901). A partir de 1901, va passar a denominar-se *Miquel, Vincke & Meyer* (1901-1912). L'any 1910 va morir un dels tres socis Paul Meyer, i va canviar de nou a *Miquel & Vincke* (1912-1916). A partir de 1916 la societat es va constituir com a societat anònima amb el nom *Manufacturas de Corcho S.A* (1916-1930). L'any 1930, amb l'absorció americana, la nova raó social va passar a ser *Manufacturas de Corcho Armstrong SA* (1930-1977). A partir del 1977, quan ja s'havien deixat de produir la majoria de productes surers, a excepció dels taps, és anomenada *Armstrong World Industries* (1977-1980).

Des de 1980, és anomenada *Armstrong Cork España*. A Palafrugell, l'empresa s'ha conegut amb el nom popular de can Mario.

ÀREA DE CONTROL DE LA DESCRIPCIÓ

Autoria i data (es)

Descripció realitzada per Jordi Turró i Anguila. Finalitzada el novembre de 2016. Actualitzada el març de 2021 i el maig de 2022.

Fonts

Inventari del fons Manufacturas del Corcho Armstrong SA

Regles o convencions

Norma de descripció arxivística de Catalunya (NODAC). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Subdirecció General d'Arxius i Associació d'Arxivers de Catalunya, 2007.